

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תש"ל

חלק א – י"ל לימים ראשונים דחג הפסח, ה'תשע"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

שבעים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלוי"צ ז"ל

פתח דבר

לקראת ימים ראשונים דחג הפסח הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות אחרון של פסח ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה (חלק שני י"ל אי"ה לימים אחרונים דחה"פ).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מ"אגרות-קודש", שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר י"א ניסן, ה'תשע"ה,
יום הולדת הקי"ג של כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2015 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5775 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. כיון ש"פותחין בדבר מלכות"¹ — נפתח בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שאמר באחרון של פסח הראשון בבואו לאמריקא בפעם השני, בשנת ת"ש.

כ"ק מו"ח אדמו"ר חזר אז² פתגם שאמר הצמח צדק בתור מענה על שאלה, כפי שסיפר את כל פרטי הדברים — ששאלו וכו'. ובהקדמה — שבדרך כלל הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לספר כל הענינים בפרטיות, כדי שיוכלו לחזור ולצייר את כל המאורע, אע"פ שאירע ריבוי שנים לפנ"ז.

וכמשנת"ל³ הטעם לגירסת רבינו הזקן "הא לחמא עניא", ולא "כהא לחמא עניא" (בכ"ף הדמיון), כי, אצל בני' בכלל, ובפרט בנוגע לענינים הקשורים עם תומ"צ, כשמציירים ענין, הרי זה באופן ש"נוכרים (ובמילא) ונעשים"⁴, והיינו, שנעמדים למעלה מהזמן, וחוזר ונעשה אותו ענין כמו בפעם הראשונה, ולכן אומרים: "הא לחמא עניא", כיון שאכן יש להם את המצה שהיתה במצרים.

ונוסף לכך נוגע בסיפור זה שהדברים באו בתור מענה על שאלה — כי, כשם שבימים ראשונים של חג הפסח מודגש ענין השאלה, "כי ישאלך בנך וגו'"⁵, ועד כדי כך, שאם אין לו בן, אשתו חייבת לשאול אותו, ואם אין לו אשה, הוא שואל את עצמו⁶, הנה גם אחרון של פסח קשור עם ענין של שאלה.

ובתור מענה על השאלה — ולאחרי שכבר נאמר על זה תירוץ שכלי טוב ("א גוטער שכל'דיקער תירוץ") — אמר הצ"צ הביאור שלו (כדלקמן ס"ב), שלהיותו ביאור של נשיא בישראל, נשמה כללית, הרי מובן גודל העילוי שבזה, וגם מעלת הנצחיות שבו.

(1) ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ.
 (2) שיחת אחש"פ בסעודת הלילה ס"ג (להחיד"א) פכ"ט.
 (3) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 72.
 (4) שיחת ליל ב' דחה"פ ס" (לעיל ע' 72).
 (5) בא יג, יד.
 (6) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג ס"מ. וש"נ.
 (7) סה"ש שם.
 (8) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון

ב. וזה דבר הפתגם:²

יום זה נקרא בשם "אחרון של פסח", והיינו, שהיום האחרון של פסח הוא סיום ממה שהתחיל בלילה הראשון של פסח.

הלילה הראשון של פסח הוא היו"ט שהקב"ה הוציא אותנו ממצרים — גאולה ראשונה ע"י משה רבינו שהי' "גואל ראשון"⁸, שהיתה ההתחלה; ואחרון של פסח הוא היו"ט על הגאולה האחרונה שהקב"ה יגאל אותנו מהגלות האחרון ע"י משיח צדקנו, שהוא — משיח צדקנו — ה"גואל אחרון"⁸.

יום הראשון של פסח הוא יום שמחתו של משה רבינו, ואחרון של פסח הוא יום שמחתו של משיח.

ג. והנה, מזה שמקשרים אחרון של פסח עם התחלת הפסח, מובן, שכשם שבהתחלת החג נוגע גם ההתחלה ממש, מהרגע הראשון של החג, כך גם באחרון של פסח נוגע גם הסיום ממש, עד הרגע האחרון של החג. ובפרטיות יותר:

אע"פ שבנוגע לימים ראשונים של חג הפסח נאמר⁹ "בעצם היום הזה יצאו גו'", ולא ברגע הראשון של החג — הרי הענין ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה"¹⁰ הי' בלילה. ואע"פ שענין זה הי' רק בחצי הלילה — הרי זה רק בנוגע להגילוי מלמעלה, אבל אכילת קרבן פסח, שקשורה עם עבודת בניי, היתה לפני¹¹ — בהתחלת הלילה.

ואף שענינו של קרבן פסח התחיל כבר משחיטת הפסח, ביום י"ד, וכן מילה, שהוצרכה להיות לפני שחיטת הפסח — הרי מצינו במדרש ש"כיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם .. שבג"ע הלכו ונדבקו באותו הפסח .. והי' ריחו הולך .. נתכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו לו, בבקשה ממך האכילנו מפסחך .. הי' אומר .. אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין .. מיד נתנו עצמן ומלו וכו'"¹¹, "משה הי' מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה, וי"א יהושע הי' מוהל ואהרן פורע ומשה הי' משקה"¹², ומזה מובן, ששחיטת הפסח (לאחרי הקדמת המילה) ביום י"ד היתה רק אצל יחידים, משה ואהרן ויהושע, וכן אלו שקיימו תומ"צ גם בהיותם במצרים במשך מאתיים ועשר שנה (קודם מ"ת), אבל

8 ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט.

זח"א רנג, א. שער הפסוקים ויחי מט, יו"ד.

תו"א משפטים עה, ב.

9 בא יב, מא.

10 נוסח הגש"פ.

11 שמו"ר פי"ט, ה.

12 שהש"ר פ"א, יב [ג].

בנוגע לכל שאר בני"י — שהשתתפתם מהוה ענין עיקרי ביצי"מ, שהרי הגאולה ממצרים היתה לא רק עבור יחידים, שומרי תומ"צ, אלא באופן שאפילו יהודי אחד לא נשאר במצרים (וכפי שיהי' גם בגאולה העתידה)¹³ — שייכותם לקרבן פסח נפעלה ע"י משה בליל ט"ו.

ובהכרח לומר שענין זה התחיל מהרגע הראשון של ליל ט"ו — שהרי היו צריכים להספיק לסיים את המילה והפריעה כו' של כל בני"י בזמן המותר לאכילת הפסח. ומה גם שבודאי היו רוצים לצאת י"ח לכל הדעות, גם לדעת ר' אלעזר בן עזרי' שאכילת הפסח היא רק עד חצות¹⁴.

ולכן, כשם שבנוגע להתחלת הפסח מתחילים מהרגע הראשון, כך גם בנוגע לסיום הפסח, ששייך למשיח, שנמשך עד הרגע האחרון.

וכמודגש בכך שאע"פ שאחרון של פסח כולו קשור עם משיח, הרי ההפטרה אודות משיח נאמרת ביום דוקא, ובעיקר שייך ענינו של משיח לזמן שלאחרי מנחה, כמובן מזה שהבעש"ט הי' נוהג לערוך סעודה מיוחדת באחרון של פסח לפנות ערב, והי' קוראה "סעודת משיח"¹⁵.

ד. וכיון שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן¹⁶, מובן הקשר והשייכות של הרגע הראשון של חג הפסח עם הרגע האחרון דאחרון של פסח, הרגע הראשון של גאולת משה עם הרגע האחרון של גאולת משיח, שהם המשך אחד.

וכמובן גם מזה שהתחלת חג הפסח נקראת יום ראשון של פסח — לא "אחד", אלא "ראשון", שזה מורה שאינו ענין בפני עצמו (כמו "אחד"), אלא הוא כולל (בכח או גם בפועל) את כל מה שבא לאחוריו, עד לגמר וסיום הענין באחרון של פסח.

וענין זה משתקף גם בהלכה — בנוגע לברכת שהחיינו — שמי שלא ברך שהחיינו בהתחלת הפסח, "חייב לברך אימתי שנזכר . . . עד סוף יום טוב האחרון של גליות"¹⁷, וכשמברך בסוף החג, הרי זה כמו שברך בהתחלת החג. ומודגש ביותר בלשון רבינו הזקן בשו"ע¹⁸ בנוגע לשביעי ואחרון של פסח: "אין אומרים שהחיינו . . . כיון שכבר אמרו בשתי לילות הראשונים של פסח", היינו, שברכת שהחיינו שבהתחלת הפסח היא על

16) ספר יצירה פ"א מ"ז.

17) שו"ע אדה"ז אר"ח סתע"ג ס"ב (ממג"א שם).

18) סת"צ ס"ב.

13) ראה גם

14) זבחים נו, ב.

15) שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש

תש"ב ס"ע 109) — נעתק ב"היום יום" כב

ניסן, אחש"פ.

כל חג הפסח (כמשנ"ת פעם בארוכה¹⁹ דיוק הלשונות בשו"ע), שמזה מוכח, שמהתחלת הפסח עד סופו הרי זה המשך אחד.

וענין זה מרומז גם במארז"ל²⁰ "גואל ראשון הוא גואל אחרון", שזה מורה שגאולת מצרים והגאולה העתידה הם ענין אחד, והיינו, שהגמר של יצי"מ הוא בגאולה העתידה.

וזהו גם הביאור במ"ש²⁰ "כימי צאתך מארץ מצרים", "כימי" לשון רבים — דלכאורה: "כיום מבעי לי", דהא בחד זמנא נפקו" (כקושיית הזהרה²¹) — כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר²² ש"מזמן יציאת מצרים עד גאולה העתידה לבוא בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים".

[ומזה מובן גם בנוגע לחג הפסח, שכולו המשך אחד, מהרגע הראשון, שענינו יצי"מ, עד לרגע האחרון דאחש"פ, שענינו גאולת משיח].

וכמובן גם בפשטות, שכל זמן שלא באה הגאולה העתידה, חסר עדיין ביציאת מצרים — כי, כאשר אומרים לאדם שיוציאוהו לחירות, אבל מיד אומרים לו שתהי' גלות נוספת, אין זו חירות אמיתית; ורק כשאין לו מחשבה המבלבלת, בידעו שזוהי גאולה שאין אחרי' גלות, לא בהוה ולא בעתיד הקרוב, הרי זו חירות אמיתית. ומזה מובן, שהשלימות של יצי"מ היא בגאולה העתידה, שאז יגאלו כל הניצוצות, גם אלו שכבר נגאלו ביצי"מ, כיון שחזרו ונפלו כו'²³.

וכל זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, שע"ז פועלים את כל עניני הגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידין.

* * *

ה. ע"פ האמור לעיל יובן גם הטעם שחג הפסח — יחד עם יו"ט שני של גליות — הוא במשך שמונה ימים (ולא כמו חג הסוכות שהוא במשך תשעה ימים):

כיון שיצי"מ והגאולה העתידה קשורים זב"ז ובאים בהמשך זל"ז, הרי מובן שהם כוללים גם את הגאולות שביניהם (ובפרט שכל הגאולות קשורות עם יצי"מ, כיון שכל "המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות לישראל"²⁴).

22 רד"ה כימי צאתך דאחש"פ תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159).
23 ראה לקמן ס"ה.
24 ב"ר פט"ז, ד.

19 ראה שיחת אחש"פ תשכ"ו בתחלתה (תו"מ חמ"ו ע' 329). וש"נ.
20 מיכה ז, טו.
21 ח"ג קעו, א.

וכיון שבכללות יש ארבע גאולות (ממצרים, מבבל, מפרס ומדי, והגאולה העתידה), וכל גאולה קשורה עם גלות — הנה כדי לכלול בחג הפסח את כל ד' הגאולות הקשורות עם ד' הגלויות, יש בחג הפסח שמונה ימים, כנגד ד' הגאולות מד' הגלויות.

וענין זה מתאים גם עם העובדה שבחג הפסח יש כמה ענינים הקשורים עם מספר ארבע²⁵, כמו ארבע כוסות וכיו"ב, והרי הענין דארבע הכוסות גופא קשור עם ד' הגלויות — לפי פירוש אחד²⁶, ואפילו לפי הפירוש²⁶ שד' הכוסות הם כנגד ד' לשונות של גאולה (כפי שמביא רבינו הזקן בשו"ע²⁷) — הרי הגאולות עצמן קשורות עם גלויות, כנ"ל.

ו. אמנם עדיין צריך להבין: בשלמא ג' הגאולות הראשונות, כיון שיש אחריהם גלות, מונים ב' ימים יו"ט כנגד כל גאולה; אבל הגאולה העתידה שאין אחרי' גלות (שלכן יהי' אז "שיר חדש", לשון זכר²⁸), הוצרכו למנות כנגדה יו"ט אחד?

אך הענין הוא — שאכן חג הפסח מן התורה הוא רק שבעה ימים, כיון שכנגד הגאולה העתידה יש רק יו"ט אחד.

אלא שאעפ"כ, פעלו רבנן להוסיף עוד יו"ט, ולא עוד אלא שיש בזה העילוי שחביבין ועריבין דברי סופרים יותר מדברי תורה²⁹.

ולהעיר, שהמעלה של דברי סופרים קשורה גם עם אחרון של פסח — כפי שמצינו בספרי חסידות פולין³⁰ שטעם ההידור לאכול מצה שרוי' באחרון של פסח קשור עם המעלה של דברי סופרים על דברי תורה:

מצד דברי תורה — כיון שהתורה לא נוטלת את ענין הבחירה, נשאר יהודי על עמדו כפי שהוא ע"פ תורה, ולכן צריך להזהר מענינים שיכולים לבוא ע"י אכילת מצה שרוי' (כמבואר בתשובה הידועה של רבינו הזקן³¹, וכידוע גדול הזהירות בזה במנהג בית הרב³²);

אבל מצד המעלה של דברי סופרים שחביבין ועריבין כו' — יש בכחו של יהודי להשאר במעמד ומצב של זהירות כו' גם בשעה שאוכל מצה שרוי' בשופי.

25) ראה גם ת"מ חמ"ט ס"ע 324. וש"נ.
 26) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ב"ר
 הובא בס' שערי האמונה ע' 78, ובטעמי פפ"ח, ה.
 27) או"ח סתע"ב סי"ד. וש"נ.
 28) ראה לקמן הערה 103.
 29) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דבר ספ"ט.
 30) ראה צמח דוד (דינוב) לקו"א פסח.
 31) ס"ו.
 32) ראה "אוצר מנהגי חב"ד" ניסן ע' מג ואילך. וש"נ.

ועוד זאת, שהמעלה של דברי סופרים קשורה עם אחרון של פסח מצד שייכותו לגאולה העתידה:

מהחידושים של משיח — כדאיתא במד"ר קהלת³³ שהתורה של עוה"ז הבל היא לגבי תורתו של משיח, שאז "תורה חדשה מאתי תצא"³⁴. אמנם, אין הכוונה שיתוסף ח"ו בתורה שבכתב, שהרי זאת התורה לא תהא מוחלפת³⁵, ובאופן שלא יתוסף ולא יגרע בה אפילו לא אות וקוץ כו', אלא החידוש יהי' בתורה שבבע"פ,

— שאף שאינה ענין בפני עצמו, אלא ביאור בתושב"כ, שבה נכללים כל הענינים, הרי מתושב"כ עצמה אי אפשר לידע כיצד להתנהג למעשה, ש"הוא העיקר"³⁶, כי אם ע"י תושבע"פ דוקא³⁷ —

שבה יהי' חידוש שבאין ערוך, עד כדי כך, שהתורה דעכשיו נקראת "הבל" לגבי מה שיתחדש בתושבע"פ לעתיד לבוא.

ונמצא, שתורה שבבע"פ — דברי סופרים — קשורה במיוחד עם משיח, ששייך לאחרון של פסח, מצד החידוש שיהי' בתושבע"פ לעתיד לבוא.

ז. ויש להוסיף ולבאר בהאמור לעיל (ס"ה) שכנגד כל גאולה יש בחג הפסח שני ימים:

ענין הגאולה קשור עם תשובה³⁸, שעל ידה נעשה תיקון עניני הגלות. ומודגש ביותר בנוגע לגאולה העתידה, שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"³⁹.

והנה, ענין התשובה הוא באופן ד"כפלים לתושי"⁴⁰.

ומתאים גם עם מארוז"ל⁴¹ "אין טפה יורדת מלמעלה שאין עולין כנגדה טפיים", והיינו, שעבודת התשובה שהיא עבודה מלמטה למעלה היא באופן של "טפיים" — "כפלים לתושי" — לגבי ההמשכה מלמעלה שבכללות ענין התומ"צ, כמודגש בנוסח הברכה: "נותן התורה", ו"אשר קדשנו במצוותיו (של הקב"ה) וצווננו".

(38) ראה סנהדרין צז, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ד ה"ה.
 (39) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
 (40) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.
 (41) זח"ג רמז, ב (ברע"מ). וראה תענית כה, ב. ב"ר פי"ג, יג.

(33) רפ"ב. פי"א, ח.
 (34) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
 (35) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פי"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.
 (36) אבות פ"א מ"ז.
 (37) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב).

וטעם הדבר — כי ההמשכה למעלה, מאחדות הפשוטה, היא באופן של נקודה אחת, וכשנמשך למטה הרי זה בא באורך רוחב ועומק כו'.
וזהו שכנגד כל גאולה הקשורה עם תשובה ישנם שני ימים — כיון שענין התשובה הוא באופן של "כפלים לתושי".

ולהעיר גם ממארז"ל⁴² "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה על שלא שמרתי יום טוב אחד כתקונו בארץ ישראל, הריני משמרת שני ימים טובים של גליות בחוצה לארץ, סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם, ואיני מקבלת שכר אלא על אחד", והיינו, שלאמיתו של דבר נחשבים שני הימים לענין אחד, אלא שמצד ענין התשובה שהיא באופן ד"כפלים לתושי", נעשה מיום א' — ב' ימים.

ח. וכל זה נמשך עד אחרון של פסח, שקשור עם הגאולה מהגלות האחרון (גלות אדום), וכולל גם את הגאולה מהגלויות שלפנ"ז, החל מגלות מצרים, ביחד עם כל הניצוצות כו', כאמור לעיל (ס"ד) שגם לאחרי שנגאלו, חזרו ונפלו למטה, ולכן יגאלו גם הם בגאולה העתידה.

וזהו גם מה שמשיח ילמד תורה את כל העם⁴³, כולל גם משה רבינו, גואל ראשון — כיון שמשיח יגאל גם את הגאולה של משה. וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁴⁴, הנה כשם שבנוגע לתורה יקבל משה ממשיח, כך גם בנוגע לענין המעשה — שגם הניצוצות שכבר נתבררו בגלות מצרים, יחזרו ויתבררו עוד הפעם.

וכל זה נעשה ע"י העבודה בדורנו זה — דור האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא, כמשל הידוע⁴⁵ ש"כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר, צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת כותלי בית, שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא, ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו" (כולל גם ה"גג"), ועד"ז בנדו"ד, שע"י סיום העבודה של דורנו זה בכירור ה"פכים קטנים", נעשה שלימות הבירור כו'.

ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל⁴⁶ שדרא דעקבתא דמשיחא הוא גלגול של דור המדבר, דור דעה, ולכן ע"י העבודה בדור זה נפעלת

44) קידושין מ, ב. וש"נ.

45) תו"א בראשית ד, א.

46) ראה ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. שער

הגלגולים הקדמה כו'.

42) שהש"ר פ"א, ו (ה). וראה ירושלמי

עירובין ספ"ג. הובא בלקו"ת שם, ג.

43) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

גם הגאולה של כל ד' הגלויות (החל מגלות מצרים) וכל הדורות, בקרוב ממש, ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ט. ע"פ האמור יש לבאר גם נוסח הברכה "אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים" (ומסיימים "כן . . יגיענו למועדים ולרגלים הבאים לקראתנו כו'")⁴⁷, שמשמעות הלשון "גאלנו" היא שגם אצלנו היתה הגאולה ממצרים — דלכאורה אינו מובן:

הרי הגאולה ממצרים היתה בזמן משה, ואילו אנו מעולם לא היינו משועבדים במצרים!?

הן אמת ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים"⁴⁸, ולכן הרי זה טעם מספיק לשמחה גדולה ביותר על גאולת מצרים, אבל בפועל, הרי הקב"ה הוציא את אבותינו ממצרים, ובמילא לא היינו מעולם משועבדים במצרים, וא"כ, איך יכולים אנו לומר "אשר גאלנו", שפירושו, שאנו בעצמו נגאלנו ממצרים!?

והביאור בזה — ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שגם העניינים שכבר נגאלו ממצרים חזרו לשם, ולכן שייך וישנו אצלם עוה"פ ענין של גאולה בפועל.

י. עפ"ז יש לבאר ענין נוסף:

"בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים", אבל אעפ"כ, "אין אסור אלא להשתקע שם", ו"מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא וכו'"⁴⁷.

אבל עדיין צריך טעם והסברה — שהרי אין זו גזירת הכתוב — מהו הטעם ש"מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא":

יהודי צריך להיות במקום שבו יכול לפעול בעניני יהדות, ובלשון הקבלה — במקום שיש ביכולתו לברר ולהעלות ניצוצות קדושה, ולולי זאת אין לו מה לעשות במקום זה, שכן, כל רגע של יהודי צריך להיות מחושב, כיון ש"מה' מצעדי גבר כוננו"⁴⁸.

וע"פ הידוע שביצי"מ ביררו את כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים,

יד חשון). ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י תמוז). ועוד.

47) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז.ח. 48) תהלים לז, כג. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקסא (נעתק ב"היום יום"

עד ש"לא⁴⁹ נשאר בהם עד אחד"⁵⁰, כמ"שי⁵¹ "ונצלתם את מצרים", "מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן .. כמצולה שאין בה דגים"⁵² — אינו מובן מדוע מותר לחזור למצרים לסחורה ולפרקמטיא, הרי כל ההיתר שיהודי יעסוק בפרקמטיא הוא רק בשביל לנצל את הממון עבור ענינים טובים ע"פ תורה, שע"ז נעשה ענין הבירור כו', וכיון שלא נשאר ניצוצות קדושה במצרים, אין מקום לחזור למצרים אפילו לפרקמטיא! והביאור בזה⁵³ — ע"פ האמור לעיל:

במשך הגלויות שלאח"ז, גלות בבל וכו', חזרו ונפלו ניצוצות קדושה למצרים, כך, שגם בגלויות שלאח"ז ישנו גם הענין דגלות מצרים, ובמילא יש גם בגאולות שלאח"ז הענין דיצי"מ; העיקר בכל גלות הוא אמנם ענינו הפרטי של גלות זה, גלות בבל, גלות מדי ופרס או גלות אדום (נוסף לכך שכל גלות כולל גם את שאר הגלויות), אבל כיון שבדרך אגב חזרו ונתגלגלו ניצוצות קדושה וחזרו למקומם במצרים, הנה בדרך טפל ואגב לגלות בבל כו', ישנו גם אז הענין דגלות מצרים.

וע"ד דברי הגמרא במסכת ברכות⁵⁴ שגם לעתיד לבוא יזכירו את הענין דיציאת מצרים, אלא שענין זה יהי' בדרך טפל, ובעיקר תהי' מורגשת הגאולה העתידה.

יא. ומזה מובן גודל העילוי שבמעשינו ועבודתנו עתה, בדרא דעקבתא דמשיחא — כיון שע"ז נעשית היציאה (לא רק מגלות זה האחרון, אלא גם) מכל הגלויות.

וכללות הענין בזה — שכאשר יודעים שעבודה זו פועלת את היציאה מכל הגלויות, אזי נעשית מתוך עריבות ("געשמאק") וזריות אחרת לגמרי!

ולאידך גיסא, הרי זה נותן הבנה כיצד יכולים אנו להתגבר על החושך כפול ומכופל שבסוף זמן הגלות, אף ש"אכשור דרא" (בתמי)⁵⁵, וכהלשון באגה"ת⁵⁶: "דור יתום" — כיון שבדור זה ישנם גם כל הענינים שהיו בכל הגלויות שלפנ"ז.

ומובן, שאף שהעבודה שמוטלת על דורנו זה אינה עבודה קלה,

(52) ברכות ט, ריש ע"ב.

(53) ראה תו"מ ח"י ע' 257. וש"נ.

(54) יב, סע"ב.

(55) יבמות לט ב, (ובפרש"י). וש"נ.

(56) פ"י.

(49) לשון הכתוב — בשלח יד, כח.

(50) מלבד פרעה (ראה דעת זקנים

מבעה"ת עה"פ), שגם הוא נשאר לבדו, ולא

באופן ד"סוס ורוכבו"...

(51) שמות ג, כב.

הרי כיון ש"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"⁵⁷, בודאי יש לנו את הכחות הדרושים להוציא מהגלות את כל הענינים, ועד שמוציאים מהגלות גם את הקב"ה, כמארז"ל⁵⁸ "גלו לאדום שכינה עמהם", "שכינה" דייקא, ע"ש ששוכנת בתוכם⁵⁹, וכמ"ש⁶⁰ "השוכן אתם גו'" (גם כשנמצאים במעמד ומצב של היפך הטהרה כו'), וכמשל הידוע משוקא דבורסקי כו'⁶¹, ולכן גם היציאה מהגלות היא יחד עם הקב"ה, כהלשון⁶² "גוים ואלקיו", שלכן תהי' אז שמחה יתירה כו'.

ובאופן כזה — יחד עם הקב"ה — הולכים בני" לסיים את ה"פכים קטנים", ולצאת מהגלות, יחד עם משיח צדקנו, ו"שמחת עולם על ראשם"⁶³.

* * *

יב. בהמשך להאמור לעיל אודות מעלת העבודה שבגלות האחרון (בסוף כל ד' הגלויות), שהשלימות של כל הגאולות שלפנ"ז, החל מהגאולה הראשונה מהגלות הראשון, נעשית דוקא ע"י העבודה בגלות האחרון — הרי ידוע שכללות ענינו של זמן זה הוא באופן ש"מטו רגלין ברגלין"⁶⁴. ולהעיר גם ממ"ש באגה"ק⁶⁵ בביאור הטעם ש"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה" — דכיון ש"נפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', אין דרך כו' כי אם בבחי' עשי' ג"כ שהיא מעשה הצדקה".

[ומובן, ש"מעשה הצדקה" כולל גם הנתינה בסבר פנים יפות והפיוס בדברים לשמחו כו', כמארז"ל⁶⁶ "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות"].

ונוסף לזה, הרי יש גם כמה מצוות התלויות ברגל, כפי שמצינו בספר חרדים (שמונה את כל המצוות הקשורות עם כל חלק בגוף, כולל גם המצוות התלויות ברגל)⁶⁷, וכמו מאמר המשנה במסכת אבות⁶⁸ (שעלי' אמרו⁶⁹ "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים . . מילי דאבות") "הוי רץ למצוה"⁷⁰.

64 ראה זח"ב רנח, א ובמק"מ שם.	57 ע"ז ג, סע"א.
65 ס"ט.	58 ספרי ס"פ מסעי. וראה לקמן הערה 117.
66 ב"ב ט, ב.	59 ראה תניא פמ"א. פנ"ב.
67 חלק מ"ע מד"ק ומד"ס פ"ו.	60 אחרי טז, טז.
68 פ"ד מ"ב.	61 זח"ג קטו, ב.
69 ב"ק ל, א.	62 שמואל-ב ז, כג.
70 ולהעיר ממשנ"ת פעם בארוכה (שיחת ש"פ אמור תשכ"ד) בנוגע ללשון רבינו הזקן	63 ישעיי' לה, יו"ד. נא, יא.

וענין זה קשור עם המנהג שנקבע בשנים האחרונות, לילך לשמח יהודים בשמחת החג — "מועדים לשמחה", ובפרט בימים האחרונים של חג הפסח — שמחת משיח, והרי ענין ההליכה⁷¹ — למקום רחוק (ברוחניות ובגשמיות), או אפילו למקום קרוב — הוא ע"י הרגלים, שבלעדם אי אפשר להגיע לשם.

וכללות הענין בזה — שעבודת הרגל קשורה במיוחד עם הזמן ש"מטו רגלין ברגלין", וע"י הגבהת הרגלים מגביהים את כל סדר ההשתלשלות, ועד שזוכים לביאת המשיח, עליו נאמר⁷² "ועמדו רגליו על הר הזיתים", "רגליו" דייקא, כיון שביאת המשיח תלוי בעבודת הרגל, כמבואר בכ"מ על פסוק זה⁷³.

יג. ולכן, בעמדנו בסיום אחרון של פסח, הרי זה דבר נכון, שכל אלו שהקב"ה זיכה והצליח אותם ללכת לשמח יהודים בשמחת החג ובפרט בשמחת משיח — יאמרו "לחיים".

ויה"ר שיקויים אצלם הענין ש"מחי' חיים יתן לך חיים"⁷⁴, וכן הענין ד"וחי בהם"⁷⁵, שזהו"ע תוספת חיות בקיום התומ"צ, שבזה תלוי שלימות בריאות האדם ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כיון שישנם אצלו בשלימות כל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה⁷⁶, ועוד זאת, שנוסף על מה שהוא מקבל מהתומ"צ, הרי הוא זוכה גם להענין ד"וחי בהם" — שהוא מחי' את התומ"צ (כפירוש המגיד⁷⁷ שמביא הצמח צדק באוה"ת⁷⁸), ועד להענין ד"מעלה אני עליכם כאילו עשאוני"⁷⁹.

וכל זה — מתוך שמחה, ועד לשמחה בלי מדידה והגבלה, בלימוד התורה וקיום מצוותי, ועי"ז תומשך ברכתו של הקב"ה בבני חיי ומזוני רויחי, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".

* * *

בענין זה (שו"ע אדה"ז אור"ח ס"צ סי"ג), ונשאר הביאור באמצע*, ולא נגע ולא פגע! ... (71) שנחשב למעשה זוטא. (72) זכרי' יד, ד. (73) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקכא ואילך). ד"ה ועמדו רגליו תר"ל (סה"מ תר"ל (* יש לציין שבשנים שלאח"ז הוגהה שיחה הנ"ל ע"י אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש חיי"ז ע' 373 ואילך (המו"ל).

ע' שכ ואילך). ועוד. (74) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44. (75) אחרי יח, ה. (76) ראה לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ. (77) אור"ת פ' אחרי (סק"י). (78) אחרי עה"פ (ע' ק). (79) זח"ג קיג, א. וראה הגהות הרח"ו לזהר שם. ויק"ר פל"ה, ז. לקו"ת שלח מה, ב. ובכ"מ.

הוספה

יג ניסן תש"ח

הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א וכו' מהורא"א שי'

שלום וברכה.

מוסג"פ הקונטרס לחה"פ שזה עתה הו"ל ובל"ס יזכה בו את הרבים.
דרך אגב ימצא בו ג"כ במה ששקו"ט יחדיו ענ"ד] מקום התחלת מציאות
האותיות.

מהנכון **ביותר** שבימי היו"ט אלו ישתדל שיעשו אפ"ל בכל ביהכנ"ס
שהשפעתו עליהם לטובת המל"ח, או עכ"פ שחלק מהאפ"ל יותן לטובת המל"ח,
כי ההוצאה הולכת וגדלה והחובות עמהם, ומעולם לא השתתפה באפ"ל במאָר
בהוצאותנו. בודאי ישנם כמה נימוקים לסתור אבל אי"א לשלם לבעה"ח
בנימוקים כ"א במזומן.

אחתום בברכת חה"פ כשר ושמח וכט"ס

הרב מנחם שניאורסאן

נשלחה על נייר המכתבים של המל"ח.
מהורא"א: מהור"ר אברהם אלי' אַקסעלרָאָד (באָלטימאָר). אגרות נוספות אליו — אג"ק
חכ"א אגרת ז'תתד, ובהנסמן בהערות שם.
הקונטרס לחה"פ: התש"ח (קונטרס נר). נדפס לאח"ז בסה"מ תש"ח ע' 149 ואילך.
במה ששקו"ט יחדיו ענ"ד] מקום התחלת מציאות האותיות: אג"ק ח"ב אגרת שכת. — וראה
סה"מ שם ס"ע 157 ואילך.
ישתדל שיעשו אפ"ל [= מגבית] .. לטובת המל"ח: ראה גם אג"ק ח"ג אגרת תס.

ב

בי"ה, יז' טבת תשכ"ג
ברוקלין

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ צנמ"ס מוה' שמואל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כותב אודות מפתח לפירושי אגדות חז"ל אשר בספרי חסידות.

והנה אין ת"י מפתח כזה, והשמועה ששמע כנראה כוונתו למפתח ענינים שנדפס בסוף ספר התניא, תורה אור ולקוטי תורה ועוד [שבהוצאת קה"ת], שבענינים אלו גם מאגדות חז"ל, אף שלא תמיד מצוין מאמר חז"ל במפתח וברובו בא על סדר הענינים ולא מאמרי חז"ל.

ולדוגמא בשני האגדות שמזכירם, המאמר גמירי משמיא מיהב יהבי וכו' מצוין כן במפתח ענינים [נתבאר בתורה אור לרבנו הזקן יז, ג. נד' ב], ומאמר השני, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, אף שלא הובא בפירוש, אבל מובן הוא מהביאור הנמצא במפתח ענינים ללקוטי תורה ערך גר דנפש האלקית נקרא גר בערך נפש הבהמית דאקדימא טעניתא, ומובן שאין בהנ"ל סתירה להמובא במכ" כת"ר שהרי אין משיבין על הדרוש.

ספרים על אגדות הש"ס בכלל, הרי מסומנים הם בספרי מפתחות בכגון זה, ומהם בבית עקד ספרים לח.ד. פרידברג בחלקו האחרון מפתח הספרים לפי המקצועות השונים.

מובן שבספרי חסידות אוצר יקר בפירוש אגדות חז"ל אבל כפי ידיעתך לעי"ע עוד לא נדפס באופן כזה.

ומאחר שהכל בהשגחה פרטית מחובתי (וזכותי) לעוררו על קביעות שיעורי לימוד בתורת החסידות בתוככי כל אלו שהשפעתו עליהם, ובפרט ע"פ

ב

מוה' שמואל: אַלטער, ברוקלין. בעמח"ס "לקוטי בתר לקוטי" (על התורה, תהלים, חמש מגילות, פרקי אבות, מדרש רבה, ועוד, ומשנת תשכ"ב ואילך — על אגדות הש"ס). אגרת אליו מאת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ע"ד הדפסת דרשותיו — אג"ק שלו ח"ח אגרת ב'תרעא. המאמר גמירי משמיא מיהב יהבי וכו': תענית כה, א. ומאמר השני, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא: עירובין ט, א. וש"נ. מהביאור הנמצא במפתח ענינים ללקוטי תורה ערך גר: ראה לקו"ת בחקותי מט, א. דאקדימא טעניתא: זח"א קעט, ב. אין משיבין על הדרוש: ס' הליקוטים (להאריז"ל) שמות א, יד. כנפי יונה ח"ב סק"ה. פענח רזא בראשית ג, ז. ועוד.

הידוע (אגה"ק של הבעש"ט), שלכשיפוצו מעינותיו חוצה קאתי מר, דא מלכא משיחא.

בכבוד ובברכה.

נ.ב. כמדומה לי אשר הרב הלברשטם שליט"א (צעשאַנאָוו) עוסק במפתח ענינים בספרי החסידות הכללית כולל גם ספרי חב"ד, ואולי כדאי שכת"ר יתקשר עמו.

(אגה"ק של הבעש"ט): נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
הרב הלברשטם שליט"א (צעשאַנאָוו): שלום יחזקאל שרגא. ראה אגרת אליו בענין מפתחות לספרי דא"ח — אג"ק הי"ט אגרת ז'סג.

לזכות

הילדה חנה שתחי

בקשר עם יום הולדת שלה — טו"ב ניסן

ולזכות אחי ואחיותי

מנחם מענדל, אסתר שיינדל, דבורה,

רבקה, שלום דובער, שטערנא שרה ושיינא

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' יצחק שמואל לייב וזוגתו מרת נורית תחי שיחיו לוינזון

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' יוסף מאיר וזוגתו מרת חי' לאה שיחיו לוינזון

ר' מרדכי מעשיל וזוגתו מרת שושנה שיחיו סגל